

<https://helda.helsinki.fi>

Kantahämäläisten ja pakolaisnuorten kokemuksia yhdessä elämisen taidosta

Vähäkangas, Auli

Kirkon tutkimuskeskus
2020

Vähäkangas , A 2020 , Kantahämäläisten ja pakolaisnuorten kokemuksia yhdessä elämisen taidosta . julkaisussa M-A Auvinen & J Komulainen (toim) , Näkökulmia ekumeeniseen missiologiaan . Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja , Nro 133 , Kirkon tutkimuskeskus , Tampere , Sivut 287-301 .

<http://hdl.handle.net/10138/319268>

unspecified
publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

15 KANTAHÄMÄLÄISTEN JA PAKOLAISNUORTEN KOKEMUKSIA YHDESSÄ ELÄMISEN TAIDOSTA

Auli Vähäkangas

15.1 Johdanto

Käsittelen artikkelissani kantasuomalaisen ja pakolaisnuorison kokemuksia kohtaamisista eri tavalla uskovien nuorten kanssa pienellä kantahämäläisellä paikkakunnalla. Pohdin näiden nuorten kokemusten kautta, miten missiologian piirissä syntynyt ja diakonian teologian piirissä jalostunut käsite *conviviality*, yhdessä elämisen taito, soveltuu moniuskontoisen kohtaamisen tulkintaan.

Missiologit Dorottya Nagy ja Martha Frederiks korostavat tutkimuksessaan, että vilkkaan pakolaisuuden aikana tulee tutkia uskonnon roolia julkisessa tilassa.¹ Suomi oli pitkään hyvin homogeeninen maa, ja tänne saapui vain vähän pakolaisia. Viime vuosina määrät ovat kuitenkin kasvaneet ja pakolaiset ovat keskittyneet pääkaupunkiseudulle sekä muihin kasvukeskuksiin, ja näissäkin uskonto näkyy selkeimmin yksityisessä, ei julkisessa tilassa. Tämä on vaikuttanut Suomeen siten, että pääkaupunkiseudulla nuoret kohtaavat enemmän erilaisuutta esimerkiksi koulussa kuin maaseudun nuoret. Tästä syystä haluan pohtia nuorten kohtaamisen kokemuksia nimenomaan maaseudun nuorten kautta.

Kasvatustieteilijä Arniika Kuusisto kollegoineen tutki nuorten uskontosensitiivisyyttä eli suhtautumista toisista uskonnollisista traditioista tuleviin nuoriin. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että nuoret suhtautuvat pääosin kunnioittavasti nuoriin, jotka tulevat toisista uskonnoista. Tämä määrällinen

1 Nagy & Frederiks 2016.

tutkimus (n=1 000) toteutettiin suomalaisten ylä-asteikäisten parissa. Maan-tieteellinen sijainti tai oma uskonnollinen vakaumus eivät vaikuttaneet niin paljon tuloksiin kuin sukupuoli. Nuoret suomalaisnaiset olivat paljon taitavampia kohtaamaan toisia nuoria kuin nuoret suomalaismiehet.²

15.2 Conviviality eli yhdessä elämisen taito

Käsitteen ”conviviality” varhaisia kehittäjiä oli 1980-luvulla saksalainen misologi Theo Sundermeier. Alkuperäinen termi tulee espanjasta, ja se on muodostettu kahdesta sanasta, joista ”con” tarkoittaa yhdessä ja ”vivere” elämistä. Conviviality kuvaa keskiaikaisen Espanjan tilannetta, jossa juutalaiset, kristityt ja muslimit elivät yhdessä.³ Sundermeier korostaa, että ihmisten tulee löytää uusi tapa elää yhdessä uskontojen erilaisuudesta huolimatta. Hän näkee keskiaikaisen Espanjan tilanteen ideaali-esimerkkinä tästä uskontojenvälisestä sopuisasta yhteiselosta.⁴ Esimerkki on hyvin ajankohtainen, kun katsoo tämän hetken Eurooppaa: juutalaisten määrä on luultavasti vähäisempi kuin keskiajan Espanjassa, mutta muslimien rinnalla monet kristityt elävät myös tällä hetkellä.

Sundermeier kritisoi länsimaista hermeneuttista traditiota liian tekstikeskeiseksi ja huonoksi huomioimaan ihmistä ja hänen todellisia elämäntilanteitaan. Tämän vuoksi Sundermeier on ehdottanut, että muodostetaan uusi hermeneuttinen malli, joka keskittyy käytännön ongelmiin, jotka vaikeuttavat erilaisten ihmisten ymmärtämistä. Tätä uutta mallia voidaan kutsua ”erilaisuuden hermeneutiikaksi”.⁵ Sundermeierin mukaan tämä uusi malli on tärkeä uskontojen väliselle dialogille ja mahdollistaa rauhallisen rinnakkain elämisen uskonnosta riippumatta. Erilaisuuden hermeneutiikka keskittyy praksikseen, konkreettiseen ihmisten kohtaamiseen. Juuri tästä syystä haluankin tässä artikkelissa tarkastella käsitettä nuorten kohtaamisen kokemusten kautta; en vain tekstikeskeisenä teologisena pyörittelynä, jossa ihminen ja käytännön elämän kohtaamisen ongelmat upotetaan idealistisen teologisen vyörytyksen alle.

Pohjoismaissa käsite ”conviviality” tuli tunnetuksi Luterilaisen maailmanliiton julkaistua *Seeking Conviviality* -dokumentin vuonna 2013. Tämän dokumentin keskiössä on diakonia erilaisuuden konteksteissa.⁶ Dokumentin

2 Kuusisto ym. 2014.

3 Novikoff 2005, 7–36.

4 Sundermeier 1986, 49–100. Ks. myös Wijzen 2007, 230.

5 Congdon 2016, 127–146.

6 *Seeking Conviviality: Re-forming Community Diakonia in Europe* 2013.

mukaan conviviality käsittelee erityisesti ongelmatonta yhteiseloä erilaisuudesta huolimatta. Norjalainen diakoniantutkija Hans Morten Haugen on kehittänyt conviviality-teoriaa eteenpäin tämän dokumentin pohjalta. Hänen mukaansa conviviality on kriittisempi yhteiskunnallisia epäoikeudenmukaisuuksia kohtaan kuin esimerkiksi sosiaalisen pääoman ja sosiaalisen koheesion teorit. Analysoidessaan *Seeking Conviviality*-dokumenttia Haugen nostaa esille kolme tärkeää osa-aluetta, jotka sisältyvät käsitteeseen: nämä ovat kunnioitus (*respect*), suhteissa eläminen eli relationaalisuus (*relationality*) ja vastavuoroisuus (*reciprocity*). Nämä ulottuvuudet tekevät conviviality-ajatuksesta käytäntöön soveltuvan työkalun, sillä siihen sisältyy kolme ihmiselämän keskeistä asiaa: ihmisen relationaalinen luonne, kunnioitus muita kohtaan ja vastavuoroisuus ihmissuhteissa.⁷ Kaikki kolme yhdessä kannustavat yhteisöä dynaamisuuteen ja auttavat sitä olemaan avoimempi erilaisuudelle. Tämän lisäksi näistä kolmesta tekijästä muodostuva conviviality korostaa, että ei ole tarpeen leimata ihmisiä sisäpiiriläisiksi ja ulkopuolisiksi vaan pikemminkin tulee painottaa yhteiseloä eroavaisuuksista huolimatta. Tavoite ei siis ole, että ihmiset tulisivat samanlaisiksi vaan että he oppisivat elämään yhdessä ja oppisivat toistensa erilaisuudesta.

Haugenin esittämä conviviality-malli on toiminut tämän artikkelin empiirisen aineiston teoriaohjaavan analyysin välineenä. Aineistosta nousevat havainnot vahvistivat, että relationaalisuus, kunnioitus (tai sen puute) sekä vastavuoroisuus sisä- ja ulkopiiiriläisten kesken ovat olennaisia tekijöitä kantasuomalaisien ja pakolaisuorten kohtaamisessa. Tässä artikkelissa pyrin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

- Miten kantahämäläiset nuoret kokevat uskonnollisen moninaisuuden?
- Miten nuorten kokemukset auttavat conviviality-käsitteen kehittämistä?

15.3 Suomen tapaustutkimus kantahämäläisellä pikkupaikkakunnalla

Tämä tutkimus on osa kansainvälistä Youth at the margins (YOMA)-tutkimusprojektia. Suomen tapaustutkimukseksi valittiin kantahämäläinen paikkakunta, joka oli itsenäinen kunta 2000-luvulle asti, minkä jälkeen se

7 Haugen 2015.

liitettiin osaksi laajempaa lähialueen kaupunkia. Paikkakunnalla toimii vastaanottokeskus, ja vilkkaimman pakolaisuuden aikana niitä avattiin kaksi lisää. Monikulttuurisen nuorison läsnäolo tekee tästä maaseutumaisesta paikkakunnasta kiinnostavan; siellä niin kunta- kuin väestörakenteenkin muutos haastaa perinteisen kantahämäläisen yhteisön. En nimeä paikkakuntaa, jotta tutkimuksen keskiössä olevat nuoret eivät ole tunnistettavissa.

Tämän luvun pääaineisto on kerätty fokusryhmähaastattelujen avulla. Näissä ryhmissä yhtenä ennalta valittuna keskusteluteemana oli toisella tavalla uskovan monikulttuurisen nuoren kohtaaminen. Ensimmäinen fokusryhmä järjestettiin toukokuussa 2015 ja toinen tammikuussa 2016. Molemmat pidettiin kunnan nuorisotalolla. Ensimmäiseen fokusryhmään osallistui kuusi 15–16-vuotiaista nuorta, joista kolme oli naisia ja kolme miestä. Toiseen fokusryhmään osallistui kolme 19–21-vuotiaista nuorta, kaksi naista ja yksi mies. Kolmas fokusryhmä järjestettiin pakolaiskeskuksessa keväällä 2016, ja siihen osallistui kolme nuorta, kaksi naista ja yksi mies, jotka kaikki olivat täysikäisiä. Tämän ryhmähaastatteluaineiston lisäksi viitataan tässä artikkelissa joihinkin yksilöhaastatteluihin, joista erityisesti hyödynnän pakolaisnuorten haastatteluja. Yksilöhaastatteluaineisto koostuu kahdenkymmenen nuoren ja seitsemän nuorten kanssa työskentelevän ammattilaisen haastatteluista. Viitataan tässä artikkelissa fokusryhmähaastatteluihin mainitsemalla, mistä fokusryhmästä on kyse, ja yksilöhaastatteluihin viitataan haastateltavalle antamani peitenimen avulla.⁸

15.3.1 Erilaisuus outoa pikkupaikkakunnalla

Paikkakunnan liittyminen kuntaliitoksella lähikaupunkiin haastoi paikallisidentiteetin. 16-vuotias Anni kertoo tästä huolesta: ”Tääl on muuttunu kaikki, menny huonompaan suuntaan. ... Mä peruisin sen kuntaliitosjutun, jos mä vaan pystyisin siihen.” Liitoksessa ei ollut ainoastaan kyse vanhan maaseutukunnan liittymisestä kaupunkiin, vaan liitos herätti huolen omasta identiteetistä ja sen jatkuvuudesta osana isompaa hallinnollista yksikköä.

Pakolaiset muodostivat 10 prosenttia väestöstä tutkimuspaikkakunnalla syksyllä 2015 ja keväällä 2016. Vieraillessani tuona aikana siellä pakolaisia näkyi kaikkialla suurin joukoin. Hämäläisen paikkakunnan ilme oli

8 Edellä kuvattu aineisto kerättiin YOMA-projektin tutkijoiden yhteistyönä. Johtamani tutkimusryhmän muodostivat tohtorikandidaatit Johanna Mantere ja Anna Juntunen sekä osa-aikaiset post doc -tutkijat Elina Juntunen ja Ulla Siirto. Ks. myös Vähäkangas & Leis-Peters 2018.

muuttunut äkkiä värikkäämmäksi. Koko kaupungin alueella olevista 800 pakolaisesta yli 500 oli majoitettu tutkimaamme kylään. Ensimmäinen pakolaishuoneisto paikkakunnalle oli avattu jo 2009, mutta tutkimusprosessimme aikana avattiin tämän keskuksen lisäksi kaksi väliaikaista pakolaishuoneistoa. Fokusryhmään osallistunut nuori kuvaa yhteisön hämmennystä pakolaisten saapuessa kylän raitille:

Kyl se varmaan tämmöses pienes kylässä niitten tapa niinku olla, kun me ollaan kuitenkin Hämeessä, ihmiset on aika hiljaisia ja omissa oloissaan eikä hirveesti oo tottunu siihen railakkaaseen äänenkäyttöön muuta, ku ehkä humalatilassa. Se niitten toi, kun ne kävelee tuolla isoissa porukoissa ja pitää semmosta ilosta purinaa niin tota ... niin se pistää silmään, et ei välttämättä es tarvii olla rasismiakaan, kun jo vaan jää niinku ehkä voi jäädä ihmettelemään sitä heidän toimintaa. (F1).

Erilaisuuden kohtaaminen pikkupaikkakunnalla ei aina ollut helppoa, ei tosin aina myöskään kantasuomalaisten kesken.

Haastattelemiemme nuorten mukaan paikkakunnan yhteisöllisyydellä on kaksi puolta. Toiset nuoret pitävät pikkupaikkakuntaa tuttuna ja turvallisenä paikkana asua, mutta monet kertovat myös pienen paikkakunnan ongelmista. Yhdeksi ongelmaksi nuoret nostavat juoruilun ja sen, että aina joku seuraa, mitä teet tai jätät tekemättä. Anni vahvistaa haastattelussaan juoruilun yleisyyden: ”Lähtee juorut liikkeelle helpommastaki ja en ihan suosittele kaikist herkimmille ihmisille tätä paikkakuntaa... täällä on ihmiset vähissä ja kaverit vähissä kaikilla.”

Nuoret kokivat, että jos oli saanut aiemmin tietyn leiman, sitä oli myöhemmin hankala muuttaa. Erityisesti ne nuoret, joilla oli eriäviä mielipiteitä tai jotka käyttäytyivät eri tavalla, olivat juorujen kohteena. Juoruilu koski myös paikkakunnan pakolaisia, jotka jo ulkonäkönsä puolesta erosivat kantasuomalaisista nuorista. Pikkupaikkakunnan konteksti toi lisähaastetta oppia kohtaamaan ja kunnioittamaan muualta tulevia ja eri lailla uskovia nuoria.

15.3.2 Kantasuomalaisten kohtaamisen kokemuksia

Nuorten suhtautuminen monikulttuurisiin ja muista uskonnoista tuleviin nuoriin muuttui kenttätöömme aikana, kuten jo aineiston esittelyn yhteydessä mainitsin. Ensimmäinen fokusryhmä toteutettiin toukokuussa 2015 ja toinen alkuvuonna 2016. Tuossa välissä, syksyllä 2015, paikkakunnalle perustettiin nopealla tahdilla kaksi uutta vastaanottokeskusta, jotta kaikille

olisi tilaa. Erilaisuuden kohtaaminen ja toisten kunnioitus olivat teemoja, joista toisessa fokusryhmässä keskusteltiin vielä innokkaammin kuin ensimmäisessä. Täytyy kuitenkin myös huomioida, että toisen fokusryhmän osallistujat olivat vanhempia nuoria kuin ensimmäisen ryhmän osallistujat. Lisäksi tässä ryhmässä oli muutamia nuoria, jotka itse osallistuivat aktiivisesti omien uskonnollisten yhteisöjensä toimintaan. Tämä luonnollisesti antoi näille toisen ryhmän nuorille enemmän valmiuksia pohtia eri uskonnoista tulevien nuorten kohtaamista ja siihen liittyviä kysymyksiä.

Ensimmäisen fokusryhmän nuorista osa ei ollut tarkemmin tietoinen pakolaisten läsnäolosta koululla. Eräs osallistuja kertoo:

Yks päivä tohon meidän koululle tuli noit maahanmuuttajii syömään niin koko ruokala oli niinku suut auki silleen ja tuijotti niitä ihan ku ne ei ois ennen nähny tummaihosta ja siinä vaiheessa tuli ihan oikeesti semmonen, että alko tavallaan niinku hävettää niitten muitten puolesta, ku ei se nyt oo kuitenkaan mikään ihmeellinen, et ihan normaaleja ihmisiä nekin on. (F1)

Toiset saman ryhmän osallistujat kertoivat, että nämä pakolaisnuoret ovat joka päivä koululla, koska heillä on siellä oma valmistava luokkansa. Tämä oli yllä olevan lainauksen nuorelle uusi tieto, samoin kuin se näytti olevan uutta osalle muistakin tämän ensimmäisen fokusryhmän nuorista.

Toisen fokusryhmän nuoret jakoivat positiivisia kohtaamisen kokemukseen ja korostivat, kuinka tärkeää on tutustua muualta tuleviin nuoriin kunnolla, jotta kohtaamisesta tulee merkityksellinen. Eräs nuori mies, joka itse on aktiivisesti mukana paikkakunnan vapaakirkon toiminnassa kertoo: ”Ihan hyvin ollaan tultu juttuun, ei mitään ongelmaa. Aluks vähän semmonen tietsä että vähän jotain erikoista, kun ei oo tällösiä tavannu täällä aikaisemmin, kyllä se siitä sitten lähti. Tulkoon vaikka joka ikinen kerta, ei haittaa mua yhtään.” (F2). Tämä nuori mies kertoo ensin olleensa vähän hämmentynyt uusien ihmisten kohtaamisesta, mutta kokemus oli kaikkienensa ollut positiivinen.

Paikkakunnalla toimivat vapaakirkko ja helluntaikirkko olivat saaneet joidakin kristittyjä pakolaisperheitä mukaan toimintaansa. Toiminnassa mukana olevien pakolaisten lisäksi jotkut pakolaiskeskuksen asukkaat olivat löytäneet helluntaikirkon viikoittaisen leipäjakelun. Myös paikallisen luterilaisen seurakunnan kirkkoherra kertoi haastattelussaan, että heidän jumalanpalveluksessaan oli toisinaan pakolaisia mukana. Pääsääntöisesti pakolaiset kuitenkin osallistuivat luterilaisen seurakunnan lapsityöhön. Kirkkoherra kertoi, että heillä on hyvä työyhteys pakolaiskeskuksen työntekijöihin, jotka valitsevat

päiväkerhoihin osallistuvat lapset. Lapsia oli tulossa niin paljon mukaan toimintaan, että päiväkerhoista olisi tullut vain pakolaislasten kerhoja ilman osallistumisen rajoittamista. Muutaman lapset osallistuminen yhdessä paikallisten lasten kanssa oli koettu kotouttavaksi ja hyvin toimivaksi järjestelmäksi. Nämä edellä kuvatut seurakunnalliset kohtaamiset osoittavat ekumeenisia yhteyksiä paikallisten ja pakolaiskristittyjen kesken, eivät varsinaisesti eri uskontoisten kohtaamista paikkakunnalla.

Kaikki kohtaamiset pakolaisnuorison kanssa eivät kuitenkaan olleet toimineet ongelmattomasti. Nuoret kertoivat: ”Tossa nyt tuli se rasismi aika varhain mieleen tosta. On tiettyjä henkilöitä, jotka ei suhtaudu ulkomaalaisiin kauheen positiivisesti.” (F2). Nämä nuoret olivat ensimmäiset, jotka haastatteluissamme käyttivät sanaa ”rasismi”, ja he myös pohtivat, millä tavalla rasismia vastaan voisi taistella: ”Ehkä (paikkakunnalla) on suurin puute, minkä oon huomannu, että pitäis enemmän tarjota mahdollisuuksia niihin kohtaamisiin.” (F2). Kaikki haastattelemamme nuoret olivat nähneet pakolaisia kotipaikkakunnallaan, mutta vain muutamalla oli omakohtaisia kohtaamisen kokemuksia.

Fokusryhmään osallistunut nuori nainen pohtii:

Ihmiset sitten kuulee ihmisen taustaa vähän tarkemmin, mistä hän on tullut ja miks hän on tullu, niin sekin muuttaa sitten suhtautumista. Että sei oo sitten niinku massaa monien joukossa, vaan persoonallinen yksilö siellä. Se tekee siihen semmosta, että tää henkilö koetaan merkitykselliseksi. (F2)

Tämäkin nuori pohti kohtaamista yleisellä tasolla ja näki vasta omakohtaisten kohtaamisten kautta yksilön merkityksellisyyden tulevan esiin. Sama nuori kertoi myös omakohtaisista kohtaamisen kokemuksista suomen opetuksen parissa ja niiden kautta solmituista ystävyyksistä.

Eräs luterilaisessa seurakunnassa toimiva nuori nainen kertoi:

Keidas on tossa liikuntahallissa meidän seurakunnan semmonen tila, vähän kaikkennäköistä siellä pidettiin, semmosta kahvilaa, se ei ollu mikään menestys, ei siellä ihmiset kauheesti käyny mutta yritettiin ainakin. Kun suomalaisetkin on tällöisiä juntteja, että ei ne osaa jutella niiden kanssa. (F2)

Keitaaksi nimetty kohtaamispaikka oli paikallisen luterilaisen seurakunnan tapa osoittaa kunnioitusta pakolaisille ja toivottaa heidät tervetulleeksi. Monet pakolaisista olivat muslimeja, ja siksi tämä keidas toimi jumppasalissa, ei paikallisen kirkon tiloissa.

Nuoren haastateltavan mukaan keitaassa tapahtuneet kohtaamiset olivat melko kankeita ilman yhteistä kieltä ja ilman etukäteen suunniteltua teemaa ja ohjelmaa. Kyseinen toiminta osoitti kaikista puutteistaan huolimatta pyrkimystä rakentaa relaatioita ja vastavuoroisuutta, vaikka ensimmäisellä kerralla se ei näyttänyt toimivan ainakaan tämän haastateltavan kokemuksen mukaan. Tämä esimerkki osoittaa, että suhteita ja vastavuoroisuutta ei rakenneta hetkessä, vaan kohtaamisten tulee olla säännöllisiä, jotta kunnan tutustumista tapahtuu. Vasta tutustumisen kautta kunnioitus ja vastavuoroisuus voivat herätä ja kasvaa.

Nuoret pohtivat myös, että koska pakolaiset eivät tyrkytä omaa uskontoaan, niin miksi heidän erilaisesta tavastaan uskoa pitäisi olla huolissaan:

Mut en mä ymmärrä sitä, et tavallaan miks siit niitten uskonnost pitää niinku ottaa itteensä, kun ne ei kuitenkaan tavallaan tyrkytä sitä meille, et ne ei pakota tavallaan meitä siihen uskomiseen, et kaikil on se oma uskontonsa, mitä saa niinku ite, niin eiks tavallaan, et miks siihen tarvii puuttuu, et se on kuitenkin niitten oma asia, et mihkä ne uskoo, et ei se oo mun mielest kenenkään asia mennä sanomaan toiselle, et et sä voi uskoo tohon, et toihan on ihan naurettavaa. (F1)

Yllä oleva lainaus on tärkeää pohdintaa, mutta osoittaa sen, että ollaan kaukana uskontodialogista, jos mietitään, nauretaanko toisen uskonnolle vai ei. Toinen samaan fokusryhmään osallistunut nuori mies kuvasi tilannetta seuraavasti: ”No mun mielestä kyl kans maahanmuuttajat saa elää omissa oloissaan, ei mua kiinnosta yhtään, mitä ne tekee, että totta kai niittenki pitää elää niinku tai onhan niilläki totta kai ihmisarvoa, ett se on mun kanta asiasta.” Tässäkin näkyy ajatus, että hyvä jos elävät omissa oloissaan, ja ainaakaan tätä nuorta miestä ei kauheasti kiinnostanut pakolaisten tapaaminen saati heihin tutustuminen.

Nuorten parissa toimivat työntekijät kertoivat kohtaamisen ongelmista paikallisen ja pakolaisnuorison välillä. Luterilaisen seurakunnan kirkkoherra kertoi:

Et siinä ois nyt jotenkin ollut tuolla kunnan nuorisotilan puolella nyt sitten kantaväestön ja just nimeomaan näitten turvanpaikanhakijanuorten välillä jotakin. Ja sitten, et se paikallinen nuoriso reagoi sitte vähä jotaki paikkoja hajottaen. (Sofia)

Kunnan nuorisotyönohjaaja kuvasi edellä kuvattua tilannetta tarkemmin:

Ollaan jouduttu tekemään isoja ratkaisuja nyt kahen viikon aikana, et tääl on oma järjestyksen valvoja, vartija aina kuokkarilla illalla ja muutenkin sitten partiointia ynnä muuta virkavalta lisänny. Tää kaikki johtu... et ku on pieni kylä, et kaikki johtuu ihan paikallisten omista pikku ilkevallanteoista... (Matti)

Nämä kohtaamisen ongelmat saivat kohdepaikkakuntamme nuorten parissa työskentelevät aktivoitumaan ja miettimään, mitä asian eteen voisi tehdä.

Kaikki haastattelemamme kunnan ja seurakuntien työntekijät olivat aktiivisesti mukana kotouttamassa pakolaisia paikkakunnalle. Haastateltavien kuvaamat erilaiset toiminnot tähtäsivät siihen, että paikallinen nuoriso ja pakolaisnuoriso voisivat oppia tuntemaan toisiaan paremmin esimerkiksi kunnan nuorisotilassa. Nuorisotilaan oli kuitenkin pitänyt palkata arabian taitoinen vartija, enimmäkseen pitämään loitolla täysi-ikäisiä pakolaisia, jotka toiminnan puutteen takia olisivat mielellään viettäneet aikaa nuorisotalolla. Kunnan nuoriso-ohjaajan mukaan vartijan tulon jälkeen toiminta oli ollut mielekästä. Hän kehui vartijaa samalla hyväksi nuorten kohtaajaksi, joka kielitaidollaan rakensi siltoja nuorten välille.

15.3.3 Pakolaisten kokemuksia kohtaamisista ja oman uskonnon tilan tarpeesta

Pakolaisnuoret nostivat haastatteluissaan esiin erilaisuuden kohtaamisen kysymyksiä. Näissä esimerkeissä näkyi ulkopuolisen vaikeuksia saada apua käytännön ongelmiin ja kokea olevansa hyväksytty. Allen, 23-vuotias nuori mies eteläisestä Afrikasta kertoi: ”Etsin tietä ja pysäytin erään rouvan kadulla, mutta hän ei huomionnut minua ollenkaan. Toinen henkilö, jolta kysyin tietä, osoitti vain sormella sinne mihin olin menossa, mutta ei puhunut minulle mitään.” Allen kertoi järkyttyneensä paikallisten käytöstavoista ja halusta pysyä hänestä fyysisesti kaukana osoittaessaan tietä. Allenin mielestä paikalliset eivät kunnioittaneet häntä, ja hänestä tämä osoitti, että näiden oli vaikeaa hyväksyä erilaisuutta omalla paikkakunnalla.

Pakolaisnuorten kertomukset eivät kuitenkaan koostu vain kokemuksista, kuinka kantasuomalaiset olivat kohdanneet tai jättäneet kohtaamatta heitä. Heillä oli myös kiinnostavia kertomuksia siitä, kuinka he muiden pakolaisten joukossa kokivat kohtaavansa eri uskontoisia, eri kulttuureista kotoisin olevia. Allen kertoo muiden pakolaisten uskonnollisista taustoista: ”Gambiassa ja Norsunluurannikolla on muslimeja. Ja minä tapasin Ghanalaisen

nuoren miehen, joka oli kristitty. Minä kysyn muilta pakolaisilta heidän uskonnostaan.” Allen itse noudattaa afrikkalaista perinteistä uskontoa, mutta hän on hyvin kiinnostunut uskontodialogista. Hän myös kertoo tavanneensa suomalaisia kristittyjä, jotka vierailivat pakolaisten asunnoissa. Hänen kertomuksensa perusteella vaikuttaa siltä, että jokin kristillinen ryhmä oli kiertänyt evankelioimassa pakolaisia. Allen oli kokenut tämän vierailun mukavana mahdollisuutena kuulla suomalaisten uskonnosta lisää, ja hän oli myös kertonut omasta uskonnostaan vierailijoille.

Kaksi haastattelemaamme pakolaista, edellä mainittu Allen ja nuori muslimimies Fadi, olivat ainoat, jotka korostivat haluavansa osallistua muuhun kuin kristilliseen toimintaan paikkakunnalla. Allenilla ei ollut tähän mitään mahdollisuutta, koska afrikkalaisen perinteisen uskonnon edustajia ei ollut lähistöllä. Fadilla tilanne oli hieman helpompi, sillä lähikaupungissa on moskeija, jossa hän oli kerran käynyt. Fadi kertoi käynneistä siellä: ”Minä olen ollut siellä kahdesti. Ensimmäisellä kerralla sain sosiaalityöturvattuuteni ja minun täytyy hakea se poliisilta. Toinenkin kerta liittyi johonkin viralliseen asiaan, ja silloinkin pääsin rukoilemaan.” Ashraf, toinen haastattelemaamme musliminuori, kuuli lähikaupungin moskeijasta ensimmäistä kertaa haastattelijalta. Ashraf kertoi, että ei ole aktiivisesti etsinyt jumalanpalveluspaikkaa uudessa maassa, eihän hän osallistunut kovinkaan aktiivisesti uskonnolliseen toimintaan kotimaassaan Irakissakaan. Toinen ero näiden kahden muslimin välillä saattoi olla myös heidän etnisessä taustassaan: Fadi tuli Somaliasta, ja lähikaupungin imaami oli myös somali, mikä varmasti lisäsi Fadin kiinnostusta osallistua rukouksiin juuri tässä moskeijassa.

Ruotsissa on tutkittu jumalanpalveluspaikan merkitystä maahanmuuttajille. Tuloksena oli, että oikealla moskeijalla on tärkeä merkitys muslimien identiteetille. Kellaritilassa oleva rukoushuone ei tämän tutkimuksen mukaan vastannut kunnon moskeijarakennusta.⁹ Nuorille pakolaisille kaukaisessa kantarhämäläisessä pikkukylässä mikä tahansa rukoushuone olisi kelvannut, kunhan se olisi ollut helpommin saavutettavissa. Edellä mainitun ruotsalaistutkimuksen alaotsikko, ”Constructing Muslim Identity in a Secular Lutheran Society”, nostaa esiin toisen tärkeän näkökulman eli maahanmuuttajien tulon sekulaariin luterilaiseen yhteiskuntaan. Sekulaari konteksti hämmästytti osaa pakolaisnuorista, ja siksi Allen kuvasikin innokkaasti niitä suomalaisia, jotka tulivat heitä evankelioimaan. Näillä evankelioivilla kantasuomalaisilla oli näkemys omasta uskonnostaan, joten Allen koki keskustelun heidän kanssaan kiinnostavaksi.

9 Fridolfsson & Elander 2012, 319, 331.

15.4 Yhdessä elämisen taito on parempi paperilla kuin todellisuudessa

Conviviality-käsite kehitettiin kuvaamaan ongelmatonta erilaisuuden kohtaamista. Yllä kuvatut nuorten kokemukset kuitenkin osoittavat, että kohtaamiset koetaan usein haasteellisina ja jopa kielteisinä. Monillakaan tutkimukseen osallistuneista nuorista ei näyttänyt olevan valmiutta erilaisuuden kohtaamiseen ja yhdessä elämiseen. Kunnioituksen, syvien ihmissuhteiden ja vastavuoroisuuden sijaan havaitsimme kunnioituksen, lähemmän tutustumisen ja erityisesti vastavuoroisuuden puutetta. Mutta ei kaikki sentään näin toivotonta ollut. Toisten nuorten kohtaaminen tai jopa uskontodialogi tuntui mahdolliselta niiden nuorten näkökulmasta, jotka tunsivat omat uskonnolliset juurensa. Mutta paikkakunnan nuorten kertomat esimerkit osoittavat, että kunnioituksen ja tuntemisen syvenemiseen tarvitaan useita kohtaamisia, ei vain kerran järjestettäviä Keitaita, joissa todellista kohtaamista ei tapahdu. Kukaan haastattelemistamme nuorista ei kertonut osallistuneensa kunnan nuorisotalon toimintaan uuden vartijan töihin tulon jälkeen. Olisi ollut kiinnostavaa kuulla nuorilta, miten he kokivat pingispöydän tai muiden pelien äärellä tapahtuvat kohtaamiset.

Luterilaisen maailmanliiton *Seeking Conviviality* -dokumentin toimittajana ja koko osallistavan työskentelyn koordinaattorina toimi Suomessakin vaikuttanut Tony Addy. Addy kiinnostui yhdessä elämisen taidosta toimissaan maahanmuuttajien pastorina Manchesterissä ja jatkoi aiheen parissa kehitettyään Diakonia-ammattikorkeakouluun englanninkielisen yhteisödiakonian koulutusohjelman ja myös tämän jälkeen siirryttyään eurooppalaisen diakonijärjestö InterDiacin palvelukseen. Dokumentti itsessään ei ole teologisesti erityisen syvällistä pohdintaa. Sen tarkoitus on ollut enemmän reflektoida Euroopan kirkkojen tilannetta maahanmuuton kontekstissa. Huomionarvoista on, että dokumentti on kirjoitettu ennen pakolaisaaltoa. Siinä ennakoitiin tilanne, josta pian tuli todellisuutta myös kaukaisessa Pohjolassa kantahämäläisessä pikkukylässä.

Haugenin conviviality-tulkinnan näkökulmasta on tärkeää ymmärtää, mitä relationaalisuudella tarkoitetaan. Relationaalisuus lähtee oletuksesta, jonka mukaan yksilön minuus rakentuu sosiaalisissa suhteissa toisiin ihmisiin. Merkitykselliset ihmissuhteet muokkaavat yksilön kokemusta omasta itsestä ja identiteetistä.¹⁰ Näin ollen myös elämän perimmäiset arvot tule-

10 Nedelsky 2011, 19–20.

vat esille ihmissuhteiden kentässä. Yhdysvaltalainen professori Barbara McClure korostaakin sitä, kuinka relationaalisuuden alku on yksilön suhteessa Jumalaan tai korkeampaan voimaan ja muihin ihmisiin.¹¹ Edellä kuvatuilla kantahämäläisillä nuorilla oli vain vähän suhteita pakolaisnuorten kanssa ja suhde korkeampaan voimaan puuttui tai oli nuorten kokemuksissa epäselvää, erityisesti ensimmäisen fokusryhmän nuorten keskusteluissa. Tämä sai osan nuorista nauramaan hämillään erilaiselle uskonnolle, jolloin suhdetta tai kohtaamisen kokemusta ei päässyt syntymään.

Lukiessani viehätyn Sundermeierin erilaisuuden hermeneutiikasta. Monet tieteelliset käsitteet, kuten sosiaalinen pääoma tai sosiaalinen koheesio, korostavat samanlaisuutta tai tavoitetta lisätä koheesiota. Erilaisuuden hermeneutiikan tavoitteena on ymmärtää toista, joka saa rauhassa pysyä erilaisena. Jotakin häivähdyistä erilaisuuden hermeneutiikasta näkyi vanhempien kantahämäläisnuorten fokusryhmäkeskusteluissa. Nuoret tuomitsivat näkemänsä rasmin ja halusivat ymmärtää kohtaamaansa erilaisuutta. Tämän lisäksi he ilmaisivat halun kohdata eri tavalla uskovia nuoria ja oppia ymmärtämään heitä. Nämä nuoret oli johdatettu fokusryhmässä kerrotun esimerkin avulla pohtimaan erilaisuutta. Narratiivinen lähestymistapa voisi jatkossakin olla erilaisuuden hermeneutiikan mahdollistaja, ainakin nuorten parissa. Kaikkien Suomessa tarvitaan uskonnosta ja erilaisuudesta puhumisen kulttuuria. Sekularisaatiopuhe on monin paikoin mennyt siihen, että pelätään nostaa mitään uskontoon viittaavaakaan keskusteluun mukaan.

Arvostan Sundermeierin erilaisuuden hermeneutiikassa myös sitä, että hän tutkijateologina myöntää, että kaikki ei aina paperilla näytä samalta kuin todellisessa elämässä ja että myös hänen malliaan tulee testata elävien ihmisten parissa. Tässä raporttoimani tutkimuksen lähtöasetelmana ei ollut testata erilaisuuden hermeneutiikkaa. Oikeastaan tavoitteena oli vain sisällyttää myös maahanmuuttajanuorisoa tutkimukseen, jonka päätarkoituksena oli selvittää uskonnollisten yhteisöjen tukea nuorille. Runsas pakolaisten saapuminen tutkimuspaikkakunnalle juuri kenttätöön aikaan sai tutkimusryhmämme kuitenkin kiinnostumaan myös yhdessä elämisen taidosta.

Seurakuntien diakoniatyö aktivoitui kiitettävästi pakolaisten tultua Suomeen. Tämän lisäksi olen havainnut jonkun verran teoreettista teologista keskustelua siitä, miten pakolaiset tulisi ottaa vastaan. Sellaista käytännön toimintaa, joka huomioisi myös kriittisen reflektion, en ole kuitenkaan juuri nähnyt. Teologiaa, jossa toiminta ja tutkimus otetaan todesta, näkyy tänä päivänä eniten

11 McClure 2010.

globaalin etelän missiologiassa ja muutenkin siellä, missä vapautuksen teologian annetaan vaikuttaa koko tutkimusprosessiin. Vapautuksen teologian vaikut-taman toimintatutkimuksen parissa voisikin syntyä kiinnostavaa erilaisuuden hermeneutiikkaa. Tässä tarvittaisiin tutkimukseen sitoutuneita yhteisöjä, jotka kriittisesti lähtisivät kehittämään yhdessä elämisen mallia.

Kansainvälinen YOMA-projektimme, jonka puitteissa edellä käsittelemäni aineisto kerättiin, ei kuitenkaan seurannut vapautuksen teologian menetelmiä tutkimuksen suunnittelussa. Siksi siinä ei pyritty muodostamaan erityisiä tutkimusyhteisöjä, joissa yllä kuvatun kaltaista kriittistä prosessia olisi lähdetty toteuttamaan. Tutkimuksen aineistona olleet fokusryhmätkin oli muodostettu niin, että pakolaisnuoret osallistuivat omaan ryhmäänsä vastaanottokeskuksessa ja kantahämäläiset nuoret omiin ryhmiinsä nuorisotalolla. Olisi kiinnostavaa muodostaa pieniä yhteisryhmiä maahanmuuttaja- ja kantasuomalaisnuorista ja keskustella näissä siitä, millä tavalla on mahdollista jakaa elämää yhdessä erilaisuudesta huolimatta. Ryhmän tulisi olla riittävän pitkä prosessi, jossa tutustutaan toisiin paremmin ja jossa aitoa kohtaamista syntyy.

15.5 Johtopäätökset

Olen käsitteletty artikkelissani kantasuomalaisten ja pakolaisnuorten koke-muksia yhdessä elämisen taidosta pienellä kantahämäläisellä paikkakunnalla. Tutkimukseni osoittaa, että yhdessä elämisen taito on hyvin idealistinen käsite ja käytännön tilanne on usein paljon haastavampi. Nuoret kuvasivat epä-onnistuneita kohtaamisen kokemuksia tai yhteisössä kulkevia juoruja. Vain muutamat kantasuomalaiset nuoret olivat kunnolla tavanneet tai tutustuneet pakolaisnuoriin. Tässä täytyy huomioda, että pakolaisnuoret elivät jatkuvassa muutoksessa, eivätkä tästä syystä yleensä viipyneet tutkimuspaikkakunnalla muutamaa kuukautta pidempään. Sundermeierin kuvaamassa keskiaikai-sessa Espanjassa kyse oli pitkäaikaisesta rinnakkain asumisesta. Myös tuota keskiaikaista tilannetta on kritisoitu siitä, että vaikka asuttiin pidempään rinnakkain, todellista kohtaamista tapahtui melko vähän.

Artikkelin alussa viittaamassani Nagyn & Frederiksin maahanmuuttoa käsittelevässä kirjassa korostetaan, että paikkakunta vaikuttaa pakolaisten kokemuksiin silloin, kun he ovat asuneet siellä riittävän pitkään.¹² Tutki-mallamme kantahämäläisellä pikkupaikkakunnalla ei ollut vielä tästä kyse.

12 Nagy & Frederiks 2016, 3–4.

Pakolaiset olivat juuri saapuneet, ja heillä oli vain joitakin kohtaamisen kokemuksia paikallisten kanssa. Yhdessä elämisen kokemus vaatii yhteisiä rutiineja ja yhteisen arjen jakamista. Nuorten tilanteessa luonteva paikka jakaa yhteistä arkea on koulu. Paikkakunnan koulussa pakolaisnuoret osallistuivat omalle valmentavalle luokalleen, eikä tätäkään kautta ollut vielä tapahtunut yhteisen koulupäivän jakamista.

Haugenin mukaan conviviality rakentuu kolmesta osa-alueesta: kunnioituksesta, suhteista ja vastavuoroisuudesta. Näistä eniten kantahämäläisten ja pakolaisnuorten kohtaamisen kokemuksissa löytyi kunnioitusta. Relationaalisuus eli suhteet jäivät vähäisen tutustumisen takia niukoiksi, minkä vuoksi vastavuoroisuudesta ei voinut puhuakaan.

Lähteet ja kirjallisuus

Addy, Tony (ed.)

2013 Seeking Conviviality: Re-forming Community Diakonia in Europe. The Lutheran World Federation: Geneva.

Congdon, David W.

2016 Emancipatory Intercultural Hermeneutics: Interpreting Theo Sundermeier's *Differenzhermeneutik*. – Mission Studies 33/2, 127–146.

Dimeglio, Isabelle & Janmaat, Jan Germen & Mehaut, Philippe

2013 Social Cohesion and the Labour Market: Societal Regimes of Civic Attitudes and Labour Market Regimes. – Social Indicators Research 111/3, 753–773.

Forrest, Ray & Kearns, Ade

2001 Social cohesion, Social Capital and the Neighbourhood. – Urban Studies 38/12, 2125–2143.

Fridolfsson, Charlotte & Elander, Ingemar

2012 Faith and place: Constructing Muslim Identity in a Secular Lutheran Society. – Cultural Geographies 20/3, 319–337.

Haugen, Hans Morten

2015 Approaches to Inclusive and Equitable Societies: Diaconal Perspectives. – Diaconia 6, 150–166.

- Kuusisto, Arniika & Kuusisto, Elina & Holm, Kristiina & Tirri, Kirsi
2014 Gender variance in interreligious sensitivity among Finnish pupils.
– *International Journal of Children's Spirituality* 19/1, 25–44.
- McClure, Barbara J.
2010 *Moving beyond Individualism in Pastoral Care and Counseling. Reflections on Theory, Theology, and Practice.* Eugene, OR: Cascade Books.
- Nagy, Dorottya & Frederiks, Martha
2016 Introduction. – *Religion, Migration and Identity: Methodological and Theological Explorations.* Ed. by Dorottya Nagy & Martha Frederiks. Leiden: Brill. 1–8.
- Nedelsky, Jennifer
2011 *Law's Relations: A Relational Theory of Self, Autonomy, and Law.* New York: Oxford University Press.
- Novikoff, Alex
2005 Between Tolerance and Intolerance in Medieval Spain: An Historiographic Enigma. – *Medieval Encounters* 11/1–2, 7–36.
- Sundermeier, Theo
1986 Konvivenz als Grundstruktur ökumenischer Existenz heute. – *Ökumenische Existenz heute.* Hrsg. von W. Huber, D. Ritschl & T. Sundermeier: Gutersloh. 49–100.
- Wijsen, Frans
2007 *Seeds of Conflict in a Haven of Peace: From Religious Studies to Interreligious Studies in Africa.* Amsterdam: Rodopi B.V.
- Vähäkangas, Auli & Leis-Peters, Annette
2018 On the Need of Conviviality: Experiences of Religious Diversity of Nordic Youth. – *Exchange* 47, 71–89.